
Biblioteka Jagiellońska
stdr0012418

1,
2, Discursus contemporaneus.
3, Considerationes monetales.
4, Kurtze und eigentliche Deduction
5, id. latine
6, Deductio rei monetalis
7, Discursus de re monetaria.
8, Epistola mercatoris.
9, Dowod iasny etc.
10, Unvergreifliche Deduction.

Nachweis des Schadens, welchen das Königreich Polen durch das ausländische Geld erfährt.

s. t

s. l. 1645.

DOWOD
IASNEY SZKODY.

Ktorą ponośi Krolestwo Polskie z Cudzoziemskich Pieniędzy,

Osobliwie z Slaskiey Monety / Złotowych / y Lewkowych Táletow /

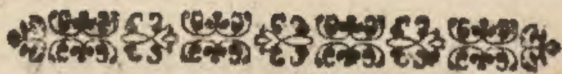
P O D A N Y

Do vważenia Oyczyzne miluiacym.

N A S E Y M W A L N Y K O R O N N Y
Roku Panskiego MDC.XLV.

Quidquid in Ciuitate legis ordinisque est particeps, cuncta ex eo benè procedunt. Quæ verò Ordine carent, vel malè ordinata sunt, ea etiam quæ benè sunt ordinata confundunt. *Athenienſis Hoſpes apud Platonem in 6. de Legibus.*

IE ieſt moy zamyſł pokázowáć iákaby po ćześći ná Menicy zoſtawała Rzeczypoſpolitey Godność/ Wielmożność/ Potrzebá y Pożytek/ dosyć o tym Námow y Piſmá vczonych ludzi było/ zámilczeć tego niemogę co ná mnie miłość Oyczyzny/ y ſzczera ku dobru poſpolitemu ochotá wyćiſnełá. Ná Seym walny Roku 1643. z Niemieckiego ięzyká/ też Máterya tłumácząc dana była Przeſtroga od Menice Krak. ale zoſtała bez efektu. Dziś tego/ czego ſię rękomá dotykam/ Dowody o Szkodach iáſne przynoſzę/ ábyſmy przynamniey po Szkodzie mędrſzemi zoſtáli. Załoſna bowiem nie może bydź co dzień więkſza á więkſza/ Potrzebá Oyczyzney z iedney/ á z drugiey ſtrony nieporownane w dobrách iey vſzczuplenie dobrowolne/ ktoremu nie tylko nie zabiegámy ale go znáć niechcemy.

Aryſtoteles w Polityce y Etyce ſwey z innemi Mędrcámi/ Pieniądz/ miárą názwał/ y ſłuſznie záiſte gdyż bowiem wielu rzeczy zámiana/ niemogłá bywáć doſkonała y wygodna/ álbo że rzecz ktorą kto miał/ Zamiennik niepotrzebował/ álbo tániey ániżeli ważyłá ſzacował/ wynaleziony ieſt Srzodek/ álbo raczey Pomiar zámieniánia rzeczy przez pieniądze nayſpoſobnieyſzy/ ktory iáko gdzie zowie Eſt Vicarius indigentiæ, eſt medium & menſura rerum commutabilium. ſłowem Nūmus eſt qui tanquam regula & norma res aptè adæquat, & ad parilitatem traducit. Przypatrzmyż ſię teráżnieyſzey mierze náſzey/ to ieſt monetæ in Regno currenti, dwie tylko własności Miáry przed ſię wziąwſzy/ á vznamy co ſię známi dzieie.

Menſura debet eſſe notior menſurato mowią Philozofowie. Miara ma bydź wiádomſza ániżeli rzeczy mierzone. Ták Łokieć pokázuie mi wiele w poſtawie ſukna & in propoſito Stara náſzá koronna miárá pokázowała ſwoie y rzeczy innych Ceny/ ná Groſzach piſano Groſſus argenteus ſimplex, ná Potroynych Groſſus argenteus Triplex, ná inſzych

inſzych tym podobne Słowá/ álbo liczbę/ á żeby tego káżdy bezpieczen był Twarz Krolewſka wſzytkim znáioma przyciſkano/ wſtręt Omyłkom wſzytkim dáiąc.

O miła Oyczyzno náſzá! iákoważ dziś miárą Zámiány y hándle náſze prowádziemy/ kiedy one Stare Monety y Ozdoby Krolow Pánow twoich? Nie mamy żadney/ wſzytkie á wſzytkie do Poſtronnych powywożono kráiow/ á my Cudzą piędzią mierzyć ſię muſiemy. Ták wielkie y Szerokie Kroleſtwo ſwey Miáry nie ma/ Talery ktorych trochę kuiemy ledwo zá Prog Menice wynidą/ przez Zydow wykupione/ álbo zá Morze/ álbo do wyżſzych Niemiec wywożone bywáią. Cudzoziemſkie/ nie znáiome Pieniądze táki Bezmiar wzięły/ że z drobnieyſzych niemamy tylko kraiczery/ Greſzle/ Pietaki/ Tyniącze/ Troiaki Hellery ꝛc. z grubſzych tylko Złotowe y Lewkowe Talery monete Pánſtw Xiążąt/ Pánow rozmáitych náſzyncom nieſłycháńych. Co ktora wáży nie wiemy. Czyia by była nie znamy/ właśnie iákbyśmy/ ie/ w Imię Boże co nam kto da bráli.

Mnieyſza to/ bylę by byłá w nich Bonitas intrinſeca rzeczeſz: Odpowiedam. żeć po Cześći więc by tá mogłá zárzutá/ ták Talery y Czerwone złote wſzędy idą/ y toż wáżą/ gdziekolwiek ſą gdy máią eſſentialem bonitatem.

Ale ná coż proſzę ſą w tym Obyczáyne Sąśiad náſzych miáſtá y Prowincye/ że Monetá ktora w iednym Páńſtwie idzie ták wyſoko naprzykład/ lubo dobra/ w drugim nie idzie? Dla tego że extrinſecum valorē, dáie Pan álbo Rzecz P. iáko rozumi/ y iáko ich potrzebá wyciąga/ A v náſz ktore Xiążę Sląſkie może mieć autoritatē abyśmy iego zgniłe pieniądze táki w tey Cenie bráli iáko on vſtawił! gdyż áni ich w Rakuśiech: iáko też Rakuſkiey drobney monety w Bawáryey/ y teyże w inſzych Prowincyách niebiorą/ lubo wſzyſcy Ceſarzá zá Páná iednego znáią? Jeſt w tym wielka Rzecz P. Dignitas gdy ſwe Inſignia ná monecie y twarz Pańſtwo reprezentuie ma te moc że iney wſzelakiey zábronić może/ a nie ina tylko ſwa doświádczona moneta handle prowádzić każe. A tu mogłbym wiele y Poważnemi zágęśćić Przyczynami/ iak by wiele w tym należało Rzeczy P. dla krotkośći puſzczam mimo ſię/ gdyżem tylko Dowod

Jaſny

Jáwney Szkody ktorą Rzecz P. ponośi pokázáć obiecał/ ná ktorą dáymy pozor z drugiey przynamniey włáſnośći Miáry.

Menſura debet adæquare menſuratum.

Nie mowię tu o monećie drobney/ o złoćie y Tálerách náßych/ Day Boże byſmy rownie dobrą z Obcych kráiow mieli: Monetę mowię Sląſką/ Złotowe y Lewkowe Tálery dáleko res non adæquant noſtras, Nie dla tego tylko że kupie náße zá máłe pieniądze zbywamy/ á Obcy ſwe Towáry iáko chcą v náß przewodzą: ále że w tákiey Cenie ich pieniądze bierzemy ktorey w ſobie nie máią/ á zátym idźie że ſię ſámi dobrowolnie ßkoduiemy.

Tego ſię dowiedźieć nie Diſcurſem ále rzeczą ſámą y Ogniem káżdy Baczny y rozumny może. Boć Ogień Probierſki nikomu niefolguie/ ále co czym ieſt ná iáwi ſtáwia. Ten tedy ácz w inßych oſobliwie iednák pokazuie że Lewkowy Táler według Polſkiego tárowány y przyrownány więcey nieſtoi tylko 66 großy. Złotowy záſię Táler tylko 40 großy. My tedy im valorem ktorego niemáią przypiſuiemy/ gdy Lewkowy po 80 großy/ Złotowy Táler po 54 bierzemy/ á zátym dobrowolnie ná káżdym 14 großy Szkoduiemy.

Vczyńmyß Compáratia: Kto ma dźieśięć tákowych Tálerow ßkoduie mniey/ kto tyśiącámi liczy/ więcey. Oyczyzná miła do ktorey Millionámi millionow tego przychodźi/ Nieoßácowáną ßkodę Cierpieć muśi!

A że ſię niektorym ſubtelna Speculatia á nie rzecz ſámá zdáć może. Vczyńże tedy Cálculatia ßkody ſam z ſobą/ záłożywßy Probierſki ten Fundáment nieomylny y Doświádczony.

W Tyśiącu Tálerow twárdych albo we Trzech Tyśiącách monety Polſkiey/ ieſt Fainſilbru grzywien 125 W Tyśiącu Sześćiſet ßeśćdźieśiąt Sześći złotowych Tálerow/ ktore Czynią trzy tyśiące Polſkich (toż rozumiey o Lewkách y Sląſkiey Monećie) złotych/ według Proby nieznayduie ſię Fainſilbru tylko 99 grzywien. Toć gdy mi we Gdańſku zá zboże płácą Trzy Tyśiące Polſkich w Lewkowych y złotowych Tálerách/ będę oßukány gdyż miáſto 125 grzywien Srebrá/ ktore ſą w Twárdych Tálerách/ niebiorę tylko 99. ktore ſię znáyduią we złotowych y Lewkowych ktore mi Czynią 3000. Polſkich złotych. Toć ia ßkodę mam gdy w złotowych tálerách 3000. mi leżą ktorey nie mamy gdy w Twárdych Tálerách. A obaczmy ná máłey Summie co zá ßkodá.

Trzy Tyśiące w Tálerách twárdych máią iáko ſię dowodźi y doświodło ſrebrá grzywien 125. Trzy tyśiące albo w Lewkowych albo złotowych/ albo y Sląſkiey/ tylko ſrebrá grzywien 99. To ßkoduie w tych pieniądzách Comparatiue do Twárdych Tálerow grzywien 26. Te 26 grzywien ſrebrá Czynią fl. 585. Widźimyß co ſię z námi dźieie?

Coż mi ná tym rzecze kto/ gdyż poſpolitym rozumieniem ták to vczynię w Twárdych Tálerach Trzy tyśiące Polſkich/ iáko y w Lewkowych albo złotowych/ albo w Sląſkich. Ták ia te/ iáko y támte/ vdam y w teyże Cenie.

Ale tá nas obmowá nie tylko nie oczyśćia/ raczey błędu náßego dowodem ieſt niepochybnym. Bowiem proßę dokąd z temi pieniądzmy idźiemy. Tám gdźie ſię rodzą? w Holándyey w tey ich Cenie od nas niebiorą. á niech powiedzą kupcy ſámi ieśli zá inße pieniądze okrom Twárdych Tálerow w Wyżßych Niemczech y we Gdáńſku kupić co mogą. W Turczech też ich wywołano/ toć ſię niemi tylko ſámi oßukiwamy. A day to/ żebyſmy ie do Turek (iáko Lewkowych trochę zbywamy do Wołoch) wßytkie vdawáli. Tákibyſmy pożytek z nich mieli/ iáki ma ten komu Wiſłá po roley rozlewa.

Toby ich wywołáć naylepiey? Odpowiádam żeć by niebyło nic lepßego/ ále że innych niemamy nie życzę/ tylko aby w tym ßły czego ſą godne.

Bez ßkody być niemoże/ ále pochwili większa będźie. Sic error in principio paruus in exitu fit maximus. A ieśli w tey mierze tákiey popráwy nie będźie/ ſpodźieway my ſię gorßych pieniędzy: Widźiałem Lewkowe bite Roku 1644 ich taxá tákowá/ że ich Grzywná tylko 11. łotow y 10. pienążkow in intrinſeca bonitate wynośi/ facta computatione, ieden tákowy Táler więcey nieważy iedno 64. großy.

Prawdá że w wielu Konſtytucyách Seymowych tákowe y tym podobne

dobne pieniadze ktore ſie in bonitate intrinſeca z Polſkiemi nie rownáła bráć zakazano/ ále ie poſtaremu biorą. Przyczyna tego że Cudzoziemſkim pieniadzo taxy niekłádziemy/ á łacnobyſmy in limine ipſo zabieżeć mogli Lewkowym y Złotowym gdyż przez Gdáńſko gośćiniec máia/ á boday nie oni ſámi z Szyprámi naſzemi ten zarobek maia.

Inſza rzecz ieſt o Monecie Slaſkiey: Tey nie pierwey wygubiemy áż naſza bedzie drobna gdyż miedzy vbogim poſpolſtwem/ kupienia y przedania ſpoſobu niemaſz inſzego.

W tey iákowyby miał bydz Pomiar robienia/ y iákowe przyprowádzenie do Starey tyzy łacno dość/ czáśćia z tad/ iáko od pierwſzey pory ſwoiey odpádłá/ czesćia z Práktyki lat bliſko przeſzłych.

Było o tym piſmo drukowáne nie ſza go tu ſaluo meliori iudicio tych ktorym to należy/ położyć.

Roku 1528. y w kilku lat potym Potroyne robione były/ ktorych grzywna w ſobie miała Fainſilbru czternaśćie łotow/ á dzieśiec potroynych/ płáciły ieden Taler/ na te dzieśiec potroynych wychodziło Fainſilbru łotow $1\frac{7}{8}$ Tożby y teraz właśnie mogło bydź/ gdyby Taler ná Złoty ieden ſpaść miał. Ależe to minime conſultum lepiey że Táler ná trzech złotych zoſtánie.

Poſito tamen caſu; żeby miał ſpáść/ y złożony bydź ná Złoty $1\frac{1}{2}$ ieſcze płáciłby ták wiele iáko płáci ná Sleſku/ Morawie/ w Czechách/ Rakuśiech/ Tyrolu inſzych Prowincyach. Amby ſie tu trzebá obawiáć żeby to złożenie Talera miáło przywieść aliquam notabilem mutationem albo confuſionem. Gdyż wſzyſcy niemal Obywátele máley y wielkiey Polſkiey/ takowych pieniedzy y trybu w támtych kraiach świádomi/ y niemi kupiectwá ſwoie prowadzić zwykli/ gdzie Taler támecznych pieniedzy nieważy tylko Złoty $1\frac{1}{2}$ – Pieniadze záś ktore teraz w vżywániu ſa zoſtáwáłyby á w tymże vżywániu iednák iuxta proportionē valoru ſwego do waloru Talerowego.

Położmyż tedy żeby ſie teraz Potroyne robić miały ktoreby ſie z Potroynemi przed lat 100. robionemi mogły zrownáć: Poniewaz Taler temi czáſy Złotych

Złotych 3. płáci/ muſiáłoby ſie 30. Potroinych ná ieden Taler ſrotowáć Tu iuż in numero & pondere nie zrownałyby ſie Potroyne przed 100 lat robione z teráźnieyſzemi. Bo ich 10 wáżyło Taler á tych 30 niewáżą wiecey/ Ale in bonitate intrinſeca ieden żeby Valor oboie miáły. Bo w tych 30 Potroinych/ $1\frac{7}{8}$ łotow ieſt Fainſilbru/ iáko w onych 10 przed 100 lat. A gdyby Taler na Złotych pułtorá miał vpáść/ muśiáłoby ſie 15. Potroinych ná ieden Taler ſrotowáć/ & ſic eadem proportione, żeby 15 potroinych właśnie $1\frac{7}{8}$ łotow fainſilbru iáko y one 10 przed ſtem lat miáły.

Tym ſpoſobem Roku 1528 robione były groſze/ y miáła w ſobie ich grzywná 6 łotow. tych Groſzy 30 płáciły Taler/ á te 30 Groſzy $1\frac{3}{4}$ łotow fainſilbru w ſobie miáły Ale gdyż Taler 90. groſzy płáci/ muśiáłoby ſie też 90. ſztuk ná ieden Taler ſrotowáć.

Przećie iednák te 90. ſztuk $1\frac{3}{4}$ łot Fainſilbru w ſobie będą miáły iáko przed ſtem lat one 30. ktore Taler płáciły. Quod ſi pretium Taleri [illegible] fuerit ná $1\frac{1}{2}$ muśiáłoby ſie 45. ſztuk ná ieden Taler ſrotowáć/ quo pacto tyleby w nich ſrebrá było/ ſcilicet $1\frac{3}{4}$ łotow/ iáko przed ſtem lat we 30. było.

Roku 1588 robione były potroyne/ ktorych grzywna puł łotem mniey Fainſilbru miáłá/ niżeli pierwſzych/ y potroinych kilká/ wiecey ná nie wychodziło/ Przećie by namniey w tym omyłki nie było. Bo tákże te potroyne/ ktorych 12 Taler płáciło $1\frac{7}{8}$ łot Fainſilbru iáko y w onych 10 Potroinych Roku 1528. robionych w ſobie miáły.

Roku záś 1611 y w kilká lat potym gdy Taler 40. groſzy wáżył/ Pułtoráki y Groſze robione były ktore pułtoráki M: $7\frac{1}{2}$ łotow miáły/ á $26\frac{2}{3}$ Taler płáciły/ á w tych ſztukách $1\frac{3}{4}$ łot fainſilbru było.

Teraz poniewaź Taler 60. pułtorákow płáci gdyby pułtoráki robić przyſzło/ muśiáłoby ſie ich 60 ná ieden Taler ſrotowáć/ á przećie w tych

60 puł-

66. pułtorakách $1\frac{3}{4}$ łotow Fainsilbru iáko przed stem lát w onych 30. sztukách/ y Roku 1611 w $26\frac{2}{3}$ sztukách ktore Taler płáciły byłoby. Quod si precium Talery remitteretur tedyby się połowa mniey sztuk ná Taler Srotowáło/ á przecię w nich seruata proportione $1\frac{3}{4}$ łotow Fainsilbru będzie.

W ten sposob teráznieyszemi Części według valoru tálerowego/ właśnie tak dobre pieniądze mieć możemy iako y przed stem lat. To iest w tak wielu Sztukach/ iako teraz Taler płaci/ tyle Fainsilbru będzie ile przed 100 lat w Sztukach ktore Taler płacił było.

Tym sposobem Roku 1623 y w kilka lat potym iako Taler fl. $2\frac{1}{2}$ płácił/ Szostaki Petzotne Pułtoraki y Grosze robiono/ a w tak wielu Sztukach/ iako Taler płacił/ záwsze niemal $1\frac{3}{4}$ łotow fainsilbru było/ lubo to więcey Sztuk na Taler wychodziło ániżeli Roku 1528. Bo secundum quod Talerus plus vel minus płaci/ musza y mega się Sztuki srotowac żeby w tak wielu sztukach iáko Taler płaci/ Srebra $1\frac{3}{4}$ łotow wychowało się.

Ten sposob nádaie się według Talerowego Valoru aby każdy snádnie z rachowáć mogł/ Co zá Szkode Korona Polska ponosi przez wniesienie Cudzoziemskich pieniędzy/ y Co zá Vtrate z wywożenia dobrey Krolestwá nászego Monety.

